

IFRR

INTERNATIONAL FAMILY RESEARCH REVIEW

2023. augusztus-szeptember

5. évf. 3. szám

KINCS

| KOPP MÁRIA INTÉZET
| A NÉPESEDÉSÉRT
| ÉS A CSALÁDOKÉRT

Szerkesztette: Deákné Dusa Ágnes

Tartalom

Párkeresés és szingliség 14 országban.....	3
Gyermekvállalási hajlandóság Magyarországon, néhány európai példával kiegészítve	4
Az anyai életkor nagymértékben összefügg a nem kromoszómális veleszületett rendellenességekkel: populációalapú eset-kontroll adatbázis elemzése.....	7
A „testvérszám-forradalom” nemzetközi kontextusban: Csökkenő társadalmi különbségek a testvérkapcsolatok számában 26 országban.....	9
Családi légkör a világjárvány idején: Anyák és kamaszok.....	11
Növeli-e a gyermekszegénység kockázatát a szülők különélése?	13
Az életkor csak egy szám: Hogyan látják az idősebb felnőttek az egészséges öregedést.....	15

Menelaos Apostolou, Mark Sullman, Béla Birkás, Agata Blachnio, Ekaterina Bushina, Fran Calvo, William Costello, Tanja Dujlovic, Tetiana Hill, Timo Juhani Lajunen, Yanina Lisun, Denisse Manrique-Millones, Oscar Manrique-Pino, Norbert Meskó, Martin Nechtelberger, Yohsuke Ohtsubo, Christian Kenji Ollhoff, Aneta Przepiórka, Ádám Putz, Mariaelena Tagliabue, Burcu Tekeş, Andrew Thomas, Jaroslava Varella Valentova, Marco Antonio Correa Varella, Yan Wang, Paula Wright, Silvia Font-Mayolas

Mating Performance and Singlehood Across 14 Nations

Evolutionary Psychology January-March 2023: 1–12, DOI: 10.1177/14747049221150169

Menelaos Apostolou - University of Nicosia, Cyprus, corresponding author:

Timo Juhani Lajunen - Norwegian University of Science and Technology
timo.lajunen@ntnu.no

Kulcsszavak: tudatosan egyedülálló, nem szándékos szingliség, párválasztás, párkapcsolat tartóssága

A kutatás célja a párkeresési teljesítményt (azaz, hogy az emberek mennyire jól teljesítenek a partnerek megtalálása és megtartása terén) és az egyedülálló státuszt meghatározó tényezők vizsgálata volt 14 országban, nevezetesen Ausztriában, Brazíliában, Kínában, Görögországban, Magyarországon, Olaszországban, Japánban, Peruban, Lengyelországban, Oroszországban, Spanyolországban, Törökországban, az Egyesült Királyságban és Ukrajnában.

A felmérésben összesen 7141 személy (4616 nő, 2525 férfi) vett részt. A résztvevők válaszait egy ötfokú skála segítségével rögzítették, ahol a magasabb összpontszám magasabb párkeresési teljesítményt jelzett. Emellett vizsgálták a megkérdezettek aktuális párkapcsolati státuszát is.

Az eredmények alapján elmondható, hogy a rossz párkeresési teljesítmény nagy gyakorisággal fordult elő, körülbelül minden negyedik résztvevő alacsony pontszámot ért el ebben a dimenzióban, és több mint 57százalékuknak nehézséget okozott egy párkapcsolat létesítése és/vagy megtartása. A férfiak és a nők nem különböztek a párkeresési teljesítményükben, de az életkornak volt egy kisebb mértékű szignifikáns hatása. Az idősebb résztvevők magasabb párkeresési teljesítményt mutattak.

A résztvevők közel **13 százalék** jelezte, hogy **nem szándékosan egyedülálló**, ami a mintában szereplő egyedülállók körülbelül egyharmadát tette ki. A megkérdezettek több mint 15 százaléka vallotta, hogy tudatosan egyedülálló, és 10 százalékuk volt két párkapcsolat közötti egyedülálló. Azt is megállapították, hogy **a rossz párkeresési teljesítmény összefügg a tudatos, a nem szándékos és a párkapcsolatok közötti szingliség megnövekedett valószínűségével**. Az **egyedülállóság minden típusa nagyobb arányban fordult elő a fiatalabb résztvevőknél**.

A környezeti feltételek országonként különböznek a párválasztást befolyásoló területeken, így a párkeresési teljesítmény és a szingliség aránya is eltérő lehet. **A környezet stabilitása és kiszámíthatósága befolyásolhatja a párválasztási stratégiákat és ezáltal a szingliség arányát**. A társkereső alkalmazások hozzáférést biztosíthatnak a potenciálisan elérhető társak széles köréhez, ami megkönnyíti a megfelelő társ megtalálását. Egyes országokban az ilyen alkalmazások szélesebb körben elterjedtek, mint máshol, ami a párkeresési teljesítményben megnyilvánuló különbségeket eredményezhet. Kulturális tényezők is befolyásolhatják azt, hogy a megkérdezettek a párkeresési teljesítményükkel és a párkapcsolati státuszukkal kapcsolatos kérdésekre hogyan válaszolnak. Mindezek okán a jövőbeni tanulmányoknak azonosítaniuk kell, hogy az egyes szociokulturális tényezők hogyan befolyásolják a párkeresési teljesítményt és az egyedülálló státuszt.

Gyermekvállalási hajlandóság Magyarországon, néhány európai példával kiegészítve

Berde, É. & Drabancz, Á. (2022)

The propensity to have children in Hungary, with some examples from other European countries. *Frontiers in Sociology*, 16. <https://doi.org/10.3389/fsoc.2022.1009115>

Berde, Éva – Budapesti Corvinus Egyetem, Közgazdaságtan Intézet, Magyarország, eva.berde@uni-corvinus.hu

Drabancz, Áron – Budapesti Corvinus Egyetem, Közgazdaságtan Intézet, Magyarország, aron.drabancz@uni-corvinus.hu

Kulcsszavak: csökkenő teljes termékenységi arányszám, reprodukciós ráta, gazdaságpolitikai lépések, Becker-féle mennyiség-minőség változás, előregedő társadalmak

A korábbi évtizedek, évszázadok során készített populációbecslések drasztikus globális túlnépesedéssel számoltak, azonban kiderült, hogy a Föld országainak körülbelül kétharmada már most vagy a közeljövőben a népességfogyás és az ezzel járó előregedés problémájával küszködik, illetve fog küszködni. Kelet-, Közép- és Dél-Európa kimondottan kitett ezen folyamattal szemben.

A népességfogyás alapvető oka a 2,1 alatti TTA: amikor a reprodukciós küszöb alá kerül egy populáció termékenysége, akkor átlagosan 40 év leforgása alatt – az aktuális mortalitási rátákkal számolva, valamint kizárva a vándorlást – megindul a természetes fogyás. Éppen ezért számos kormányzat jelentős támogatásokkal igyekszik ösztönözni a lakosság gyermekvállalási magatartását, ami különösen jellemző a már a természetes fogyás szakaszában járó államokra (például Magyarország). Mindamellet ezen anyagi ráfordítások hatékonysága általában megkérdőjelezhető, illetve nehezen kimutatható. Jellemzően az állami ösztönzők a gyermekvállalás időzítésére hatnak ki, ami azt jelenti, hogy a nők a tervezett gyermekeket korábban, fiatalabb életkorban vállalják. Ezzel párhuzamosan a vállalt átlagos gyermekszám jellemzően nem növekszik. Következésképpen figyelembe kell venni azt is, hogy az intervenciók valós hatása 5-10 év után mutatható ki, és nem a támogatási formák bevezetését követő néhány évben.

Ami a jelenlegi termékenységi trendek hátterét illeti, John Bongaarts 1982-ben a termékenység színvonalát négy tényezővel magyarázta, nevezetesen a házas nők arányával, a fogamzásgátlási módszerek használatával, az abortuszok számával, valamint a szülést követő terméketlenséggel (lactational amenorrhoea). A felsorolt négy faktorból három a személyes döntések eredménye. Mindez és a csökkenő gyermekszám alátámaszthatja Becker 1960-as magyarázó modelljét, miszerint a szülők tudatosan vállalnak kevesebb gyermeket abból a célból, hogy számukra magasabb minőségű feltételeket tudjanak biztosítani (a modell neve angolul: Becker-type quantity quality change). Emellett fontos figyelembe venni, hogy a gyermek funkciója drasztikusan megváltozott a 18-19. századi motivációkhoz képest. Akkoriban, például a nyugdíjrendszer hiánya miatt, a gyermekek vállalása elsődlegesen egy gazdasági biztosíték volt a mindenkori szülői generációk jövőjét tekintve. Ezt írta felül az életszínvonal javulása és a társadalmi-gazdasági berendezkedés átalakulása.

Magyarország Európán belül egy speciális példa olyan szempontból, hogy a TTA itt csökkent először 2,1, azaz a reprodukciós küszöb alá (1960). 2020-ra azonban, az állam felől érkező, nagymértékű gazdasági ösztönzőknek köszönhetően az említett ráta 1,56-ra emelkedett, ami

már meghaladja az Európai Unió átlagát, és színvonalában már, összevetve más országokkal, a „nem túlságosan alacsony” kategóriába sorolható. Mindamellett az előregedés szempontjából ez a TTA-érték még mindig túlságosan alacsony.

Két példát említve, Magyarországon megfigyelhető, mind a GYES 1967-es, mind a GYED 1985-ös megjelenése után, hogy a TTA emelkedésnek indult, azonban csak néhány éven át a bevezetést követően.

A termékenységet ösztönző intézkedésekre szánt költségvetési keret 1989 óta, 1995 kivételével (Bokros-csomag), folyamatosan emelkedett, mégpedig olyan szintre, hogy az OECD jelentése alapján 2017-ben a magyarországi GDP 3,5%-át tette ki a családtámogatásra szánt összeg. Az elosztás szempontjából megfigyelhető, hogy 2010 után a direkt támogatások jelentősége csökkent, és az indirekt változatok kerültek előtérbe.

Az úgynevezett tempóhoz igazított TTA (TTA*) a gyermekvállalás időzítését is figyelembe veszi. Amikor a formula értéke a TTA felett van, akkor az a halasztási folyamatokra utal. Magyarország esetében 2010 óta a TTA* és a TTA közötti különbség az 1990 és 2010 közötti időszakhoz képest jelentősen lecsökkent. Ez arra utalhat, hogy a TTA 2011 és 2020 között mért 0,33-es emelkedése akár nagyrészt annak is lehet az eredménye, hogy a későbbre tervezett gyermekek vállalását előbbre hozta a lakosság. Ráadásul jellemzően a kevés gyermekkel rendelkező családok aránya növekedett, és a további, magasabb paritású (sorszámú) gyermekek vállalásában kevésbé hatékony a 2010 óta működő családtámogatási rendszer.

Tovább árnyalja a termékenység fellendülését, hogy a 2004-ben az Európai Unióhoz csatlakozott kelet-közép-európai országok hasonló trendet mutatnak, és ebben a régióban a magyarországi 1,56-os érték (2020) csupán a mediánt képezi úgy, hogy a családtámogatásokra fordított összegek más országokban alacsonyabb arányt képeznek az állami költségvetésben.

Következésképpen a korábban bemutatott Becker-féle modell által leírt mechanizmus, azaz, hogy a szülők inkább vállalnak kevesebb gyermeket, akiknek jobb életminőséget tudnak biztosítani, erősen ellenhathatnak a magyarországi családtámogatások hatékonyságával szemben.

Az anyai életkor nagymértékben összefügg a nem kromoszómális veleszületett
rendellenességekkel: populációalapú eset-kontroll adatbázis elemzése

Pethő Boglárka, Mátrai Ákos, Agócs Gergely, Veres Sándor Dániel, Harnos Andrea, Vánca Szilárd, Bánhidy Ferenc, Hegyi Péter, Ács Nándor

Maternal age is highly associated with non-chromosomal congenital anomalies: Analysis of a population-based case-control database

BJOG: An International Journal of Obstetrics & Gynaecology/ Volume 130, Issue 10/ pp.1217-1225

<https://obgyn.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1471-0528.17461>

Ács, Nándor – Department of Obstetrics and Gynaecology, Semmelweis University, Budapest, Hungary; Centre for Translational Medicine, Semmelweis University, Budapest, Hungary; acsnandor@hotmail.hu

Kulcsszavak: nem kromoszómális rendellenességek, anyai életkor, szűrés fontossága

A nem kromoszómális rendellenességek jelentős terhet rónak a társadalom egészére, mind az érintett családokra, mind az egészségügyi és szociális ellátótrendszerekre. Éppen ezért fontos az egészségügyi rendszerek számára a kutatás, a megelőzés és szűrés. Számos kutatási eredmény igazolja az anya életkora és a kromoszómális anomáliák közötti összefüggés meglétét, azonban az anya életkorát, mint rizikófaktort a nem kromoszómális veleszületett (NCA) anomáliák esetében csak kevesen vizsgálták.

Az országos népességet alapul vevő tanulmány célja, hogy beazonosítsa az NCA-k által veszélyeztetett korcsoportokat, valamint a szerzők választ kerestek az anya életkora és a nem genetikai eredetű születési anomáliák összefüggéseire. Közel 30 évet lefedve, 1980 és 2009 közötti adatok alapján, összesen 31.128 nem kromoszómális fejlődési rendellenesség miatt veszélyeztetett terhességet vizsgáltak meg, összevetve ugyanezen időszak KSH által nyilvántartott 2.808.345 fős teljes magyarországi születésszámmal. Megállapították, hogy a 23 és 32 év közötti életkor a legideálisabb a szülésre, mivel a fiatalabb életkorban 20%-kal, az idősebb életkorban pedig 15 százalékkal nőtt a nem kromoszómális rendellenességek kialakulásának kockázata.

Az adatgyűjtés során minden alanynál rögzítették a következő információkat: NCA, nem, születés ideje, terhességi kor, anya és apa életkora, iskolai végzettsége, foglalkoztatottsági státusza, anya lakhelye, családi állapota. Ezen kívül megnézték a korábbi terhesség kimenetelét, a terhesség alatti betegségeket, gyógyszeres kezeléseket, valamint felmérték az anya dohányzási- és alkoholfogyasztási szokásait is.

Az elemzést a Betegségek Nemzetközi Osztályozása (ICD)-10 által meghatározott betegségkategoriók alapján végezték, ami biztosította a kategorizálást, az eredmények bizonyítékának felmérésére pedig GRADEPRO eszközt használták.

Az elemzés során először az anya életkorát azonosították, majd a kockázatot a következők alapján számították ki: az esetek száma az élve születések között, ehhez hozzávették a halvaszületések számát és az elektív terhességmegszakításokat a fejlődési rendellenesség prenatalis diagnosztizálását követően és az élve születések teljes számát a populációban. Ezt követően egy nem lineáris, nem paraméteres logisztikus regressziós modellt illesztettek rá az adatokra. Az NCA-k relatív gyakorisága a vizsgált időszakban 1,1 százalék volt, kivéve az enyhe anomáliákat és a kromoszóma rendellenességeket mutató eseteket.

Megvizsgálták az NCA-kat ICD kategóriák szerint, hogy az egyes ICD kategóriák esetében a **fiatalabb és idősebb anyai életkor milyen kockázatnövelő hatást gyakorol az alábbi rendellenességekre: keringési rendszer, ajak-és szájpadahasadék, nemi szervrendszer, izom- és csontrendszer, emésztőrendszer.** Eredményként kapták, hogy **csak a magasabb anyai életkor fejtett ki nagyobb kockázatnövelő hatást a húgyúti CA-k, a szem, fül, arc és nyak fejlődési rendellenességeire.** Megállapították azt is, hogy **a nagyon fiatal életkor csak az idegrendszeri anomáliák** esetében jelent nagyobb kockázatot. Mindemellett kimutatták, hogy a **légzőrendszeri anomáliák nem igazolhatók az anyai életkor kockázatnövelő szerepével.**

Összességében a vizsgálati eredmények megerősítették, hogy az NCA-k relatív gyakorisága összefüggésben áll az anyák életkorával. Jelentősége a kutatásnak, hogy **az eredmények alkalmazhatók az anyai korcsoport szerinti prevenció és szűrési beavatkozások során,** valamint felhívja a figyelmet arra is, hogy **nemcsak az előrehaladottabb korú anyák, hanem a nagyon fiatal anyák csoportjára is figyelmet kell fordítani a magzati neorasonográfiákra vonatkozóan.**

A „testvérszám-forradalom” nemzetközi kontextusban: Csökkenő társadalmi különbségek a testvérkapcsolatok számában 26 országban

Patrick Präg, Seongsoo Choi, Christiaan Monden (2020)

The sibsize revolution in an international context: Declining social disparities in the number of siblings in 26 countries ,

Demographic Research, 43, www.demographic-research.org/Volumes/Vol43/17/

Patrick Präg - University of Oxford, United Kingdom; patrick.prag@sociology.ox.ac.uk

Seongsoo Choi - Sungkyunkwan University, Korea; skytari@gmail.com

Christiaan Monden - University of Oxford, United Kingdom; christiaan.monden@sociology.ox.ac.uk

Kulcsszavak: családok, testvérek száma, testvérkapcsolatok, társadalmi változások, társadalmi egyenlőtlenségek

A testvérkapcsolatok számának alakulása kevéssé vizsgált jelenségnek számít a családdemográfiában, annak ellenére, hogy egyre nagyobb jelentősége van az egyre összetettebbé váló családstruktúrák korában.

Az elmúlt évszázadban az Egyesült Államok „*testvérszám-forradalmat*” élt át, amelynek során a testvérkapcsolatok száma csökkent, és amely a gyermekek társadalmi körülményeinek közeledéséhez vezetett. A tanulmány szerzői kíváncsiak voltak arra, hogy más országokban is beazonosítható-e ez a folyamat. Hipotézisük szerint a családméret változása kulcsfontosságú befolyásoló tényezője a generációk közötti erőforrások átadásának, illetve a nemzedékek közötti egyenlőtlenségek csökkenésének nemcsak az Egyesült Államokban, hanem számos más – főként alacsony termékenységű – országban is. A testvérek száma ugyanis számos életkilátás, például az iskolai végzettség fontos meghatározója.

Präg, Choi és Monden 111 reprezentatív survey felmérés adataira támaszkodva 26 alacsony termékenységű ország testvérpár-adatait vizsgálta meg, hogy képet kapjon a testvérkapcsolatok számának, illetve az azokból adódó társadalmi egyenlőtlenségeknek 20. századi alakulásáról. Kutatásaik európai országok (Nyugat- és Kelet-Európa, beleértve a volt Szovjetuniót is), valamint Észak-Amerika, Ausztrália és Kelet-Ázsia adataira vonatkoznak. Kizárólag az adott ország felnőtt lakosságára reprezentatívnak tekinthető, ugyanakkor legalább 500 fős mintaelemszámú adatbázisokra támaszkodtak.

Kilenc születési kohorszra kiterjedő elemzésük eredményei szerint **az átlagos testvérkapcsolat-szám gyakorlatilag minden országban csökkent.** Megállapították, hogy a testvérkapcsolatok átlagos számának alakulása minden elemzésbe bevont országban társadalmilag rétegzett, **az alacsonyabb iskolai végzettségű szülők gyermekei nagyobb családokban nőnek fel, mint a magasabb iskolai végzettségű szülők gyermekei.**

A vizsgálat szerint a testvérkapcsolatok számában tapasztalt társadalmi különbség azonban idővel csökkent.

A tanulmány megállapítja, hogy tekintettel arra, hogy a testvérkapcsolatok száma jelentős a gyermekek oktatási eredményei és általános életesélyei szempontjából, a testvérkapcsolatok számában mutatkozó csökkenő társadalmi különbségek arra utalnak, hogy **a testvérnagyság hatásaiból fakadó egyenlőtlenségek csökkennek, és a társadalmi előnyök átadása kiegyenlítettebb a generációk között.**

A szerzők hangsúlyozzák, hogy ez a vizsgált országokban nagyrészt egységes és gyakran erőteljes tendencia a nagycsaládokra vonatkozik, az egygyermekes családokban az egyenlőtlenségek a legtöbb országban nagyjából stabilak.

Choi és munkatársai (2020) szerint a további testvérek negatív hatása a gyermek iskolázottságára az idő múlásával nőtt, ugyanakkor elemzéseink azt sugallják, hogy ezt a hatást enyhíthetik a demográfiai folyamatok: kevesebb gyermeknek van több testvére és a testvérszám társadalmilag kevésbé rétegződik, mint korábban.

Lam és Marteleto (2008) azt állítja, hogy a kohorszméret és a testvérszám - amelyek azért fontosak, mert a gyermekek mind a családon belül, mind a populáció szintjén versenyeznek az erőforrásokért - akár még ellentétes irányba is mozoghatnak.

Park (2008) szerint a testvérkapcsolatok méretének csökkenése fontos következményekkel járhat a közpolitikákra és az állami kiadásokra. Az olyan intézkedések, mint a gyermekek után járó támogatások és a magasabb oktatásra és családokra fordított kiadások csökkentik az oktatási teljesítményben mutatkozó különbségeket a kis- és nagycsaládos gyermekek között.

Präg, Choi és Monden eredményeik alapján megállapítják, hogy a szakpolitikai intézkedéseket nem a teljes termékenységi arányszám alapján kell megtervezni, hiszen valójában az számít, hogy egy gyermek milyen méretű családban nő fel.

A nemzedékek közötti társadalmi mobilitás kutatása, a szülők és az utódok közötti társadalmi-gazdasági helyzet összefüggéseinek vizsgálata számos társadalomban már régóta az élvonalban van a nemzetek közötti összehasonlító kutatásban.

Ugyanakkor meglepő, hogy a család gyermekek számára való kiemelt szerepe ellenére sokszor az egyszerű, a gyermekek családi körülményeiről szóló statisztikák nem állnak rendszeresen rendelkezésre a nemzeti statisztikai hivatalokban vagy más intézményekben. A tanulmány írói a gyermekeket körülvevő családi körülményeket közvetlenül mérő mutatók előállítására buzdítanak.

A testvérkapcsolatok átlagos méretének időbeli csökkenéséből és a testvérkapcsolatok méretével összefüggő társadalmi egyenlőtlenségek mérsékelődéséből a szerzők a társadalmi egyenlőtlenségek csökkenését és a generációk közötti mobilitás növekedését vetítik előre.

Családi légkör a világjárvány idején: Anyák és kamaszok

Thomas Eichhorn, Simone Schüller, Hannah Sinja Steinberg, Claudia Zerle-Elsäßer

Family Climate in Pandemic Times: Adolescents and Mothers

Social Inclusion 2023, Volume 11, Issue 1, Pages 282–294,

<https://doi.org/10.17645/si.v11i1.6007>

Thomas Eichhorn - German Youth Institute, Germany eichorn@dji.de

Simone Schüller - German Youth Institute, Germany,

Hannah Sinja Steinberg - German Youth Institute, Germany,

Claudia Zerle-Elsäßer - German Youth Institute, Germany

Kulcsszavak: anyák, kamaszok, Covid-19, családi légkör, Németország, bezártság

A tanulmány a családi légkör változásaira összpontosít a világjárvány idején. A családi légkör fogalmát a diagnosztikai pszichológiában alkalmazzák, magába foglalja a családon belüli szolidaritásnak (kohézió), az érzelmi nyitottságnak (kifejezőképességnek) és a családtagok közötti konfliktus valószínűségének mértékét. A pszichológiai szakirodalomban a támogató családi légkört preventív tényezőként értelmezik például a gyermekbántalmazás vagy az internetfüggőség ellen, ez teszi olyan fontossá a családkutatás számára.

A családi összetartást gyakran tekintik védőfaktoroknak a Covid-19 világjárvány okozta fizikai és pszichológiai stresszel szemben. A **támogató családi légkört** a családhoz, mint társadalmi csoporthoz való szoros tartozás érzése jellemzi. Az érzések és a nézőpontok kifejezése éppúgy része a mindennapi interakcióknak, mint egymás tiszteletteljes kezelése, még konfliktushelyzetekben is. Ezzel szemben az **elutasító családi légkörrel** rendelkező családokban a problémákat és a kapcsolódó érzelmeket ritkán beszélnek meg nyíltan, így a konfliktusok hajlamosak fennmaradni, a családtagok a családi életet stresszesebbnek élik meg.

Az elemzés egy németországi longitudinális felmérésből származó adatokat dolgoz fel. A mintába mintegy 300 német család került, ahol az anyát és a 9-17 év közötti gyermekeket kérdezték a családi légkör változásáról 2019 augusztusa és 2020 szeptembere között.

Az eredmények szerint a kamaszok és az anyák 44 százaléka számolt be a **családi légkör romlásáról**. Az anyák hasonló hányada (45%) szerint a családi légkör változatlan maradt, a kamaszok valamivel kisebb arányban (37%) nyilatkoztak ugyanezt. A családi légkör javulásáról beszámoló kamaszok aránya 19 százalék volt, ami magasabb, mint az ugyanígy vélekedő anyák aránya (11%). **Bár az anyák és a kamaszok hasonló arányban érzékeltek romlást a családi légkör vonatkozásában, a befolyásoló tényezők eltértek.** Azok az anyák, akik a világjárvány előtt elsősorban a gyermekgondozásért és a házimunkáért voltak felelősek, a családi légkör erőteljesebb romlását érzékelték. Ez összefügghet a háztartáson belüli, hagyományos nemek szerinti munkamegosztás kevésbé rugalmas voltával. A kamaszok

esetében a szülők közötti munkamegosztás nem volt meghatározó a családi légkör megítélése szempontjából. A vizsgálatban résztvevő kamaszok számára az anyagi források rendelkezésre állása, vagyis a szegénységi kockázatának való kitettség jelentette a befolyásoló tényezőt, míg az anyák esetében ez utóbbi nem volt jelentős.

Az eredmények alátámasztják azt a feltételezést is, hogy a pozitív családi légkör a családon belüli rendszeres interakcióktól függ. A családi légkör észlelt romlását tapasztalták azoknál a családoknál, ahol a közös családi tevékenységek megritkultak, míg a gyakori közös tevékenységek a világjárvány idején meg tudták akadályozni a családi légkör hanyatlását. Azt is megfigyelték, hogy az első lezárás után valamivel gyakoribbak lettek a közös családi tevékenységek, mint a világjárvány előtt, amit a családok tudatos stratégiájának feltételeznek a családi kohézió fenntartása érdekében. Ugyanakkor a barátoktól, szomszédoktól és rokonoktól származó társas támogatás nem mutatott összefüggést a családi légkör észlelt változásával.

A szerzők szerint az elemzés fontos korlátja, hogy az apák családi légkörrel kapcsolatos vélekedéséről nem voltak adatok, mivel ők nem kapták meg a vonatkozó kérdéseket a longitudinális felmérés keretében. Az eredmények pontosabb értelmezése érdekében elengedhetetlen az apák nézőpontjának bevonása is a jövőbeli kutatásokba.

Növeli-e a gyermekszegénység kockázatát a szülők különélése?

Bonnet, C. & Solaz, A. (2023)

Does parental separation increase the risk of child poverty? *Population & Societies*, 56(4).

<https://doi.org/10.3917/popsoc.610.0001>

Bonnet, Carole – French Institute for Demographic Studies (INED), Franciaország, carole.bonnet@ined.fr

Solaz, Anne – French Institute for Demographic Studies (INED), Franciaország, solaz@ined.fr

Kulcsszavak: gyermek, különélés, válás, váltott gondoskodás, osztott szülői felügyelet, közös szülői felügyelet, közös anyagi gondoskodás, életszínvonal, szegénység, Franciaország

A Francia Statisztikai Hivatal (INSEE) szerint 2019-ben Franciaországban **minden ötödik gyermek (21%) a szegénységi küszöb alatt élt**, azaz olyan háztartásban, ahol az életszínvonal a medián 60 százaléka alatt van. **Noha egyes családok a szülők együttélése során is szegények, a szegénység gyakran a válás következménye.**

A mindkét szülővel együtt élő gyermekek mintegy 4 százaléka kerül szegénységbe évente. Viszont a szülei válását az adott évben megtapasztaló gyermekek között ez az arány ötször magasabb, 21,5 százalék. A már korábban is szegény gyermekek csaknem háromnegyede az elválás évében is szegény marad.

Franciaországban továbbra is kevés olyan, a gyermekek életkörülményeit vizsgáló longitudinális adatbázis áll rendelkezésre, mint például a gyermekek szülei válása utáni életkörülményeire vonatkozó adatbázis.

Ezért Carole Bonnet és Anne Solaz létrehoztak egy adatbázist az INSEE állandó demográfiai mintája (Échantillon démographique permanent, EDP) alapján, melynek segítségével 2010 és 2018 között, 7 éves korukig nyomon tudták követni a gyermekek lakóhelyét és életszínvonalát szülei különválása előtt és után, a közös szülői felügyelet alatt jelenlegi és alternatív lakóhelyükön egyaránt.

A szerzők egyrészt megállapították, hogy **a különválás után csökkent a volt partnerek életszínvonala, a nők esetében nagyobb mértékben, mint a férfiaknál, másrészt a válás gyermekekre gyakorolt pénzügyi hatását is elemezték. A gyermekek többsége az édesanyjával él a szakítás után.**

A kutatók megfigyelték, hogy szülei különválása után sok esetben meredeken csökken a gyermekek életszínvonala, életkörülményeik összességében romlanak, különösen akkor, ha egyedülálló édesanyjukkal élnek. Ennek következtében szegénységi kockázatuk, a nem megfelelő életkörülményeknek való kitettségük növekszik. A szülők különválásának évében sokkal magasabb (29%) a gyermekek szegénységi rátája, mint a mindkét szülővel együtt élő gyermekeké (13%) és magasabb marad 5 évvel később (23%) is.

A szegénységi ráta a gyermek különváláskori életkora szerint változik: **minél fiatalabb a gyermek a különválás idején, annál nagyobb a szegénységi kockázata.** A szülei válását közelmúltban megtapasztaló kétéves gyermekek 35 százaléka, a válást 13 éves korukban átélő gyermekek 22 százaléka szegény.

Bonnet és Solaz kíváncsiak voltak arra is, hogy mi a helyzet a váltott gondoskodásban élő gyermekekkel, ami egyre elterjedtebb felügyeleti jogviszony? Hányan tapasztalják a szegénységet valamelyik otthonukban?

A kutatók előrebecsítették, hogy az egynél több lakóhellyel rendelkező gyermekek életszínvonalának és szegénységi rátájának mérése igen nagy módszertani kihívás, majd elemzésükben megállapították, hogy a szülők különválásának évében mindkét otthonukban megfigyelt gyermekek 6 százaléka mindkét háztartásban szegény, 24 százaléka csak az egyikben (sokkal inkább akkor, ha az édesanyjával él (15%) és 70 százaléka egyik háztartásban sem szegény,

Szegények vagy sem, **a váltott gondoskodásban élő gyermekek jelentős életszínvonalbeli különbségeket tapasztalnak két otthonuk között.** Tízből négy gyermek esetében az egyik szülő életszínvonala több mint 50 százalékkal magasabb, mint a másik szülőé.

Az életkor csak egy szám: Hogyan látják az idősebb felnőttek az egészséges öregedést

McKinsey Health Institute (2023)

Age is just a number: How older adults view healthy aging

<https://www.mckinsey.com/mhi/our-insights/age-is-just-a-number-how-older-adults-view-healthy-aging?stcr=DCD8252D692F41D1BE5768D93C0E214E&cid=other-empl-alt-mip-mck&hlkid=2bcad541ef1a4d54a9d12f8183fc96d7&hctky=14719056&hdpid=3556b85b-6fc0-434b-844d-a4b784c11500>

Hemant Ahlawat - a McKinsey Health Institute (MHI) globális vezetője és vezető (Zürich)

Anthony Darcovich - tanácsadó (New York)

Martin Dewhurst - vezető partner emeritus (London)

Ellen Feehan - partner (New Jersey)
Viktor Hediger - vezető partner (Dubai)
Madeline Maud – vezető (Brisbane)

Kulcsszavak: idősök egészségi állapota, társadalmi szerep, egészségmegőrzés idős korban

A McKinsey Health Institute (MHI) legújabb felmérése 21 000, 55 év feletti felnőtt bevonásával 21 országban készített felmérést. Kutatásuk **célja** az volt, hogy felmérjék, **a válaszadók hogyan látják egészségüket, miként szeretnék a társadalomba idősebbként is bekapcsolódn**, **illetve miben látják egészségük megőrzésének módjait**. Az eredményeket három csoportban vizsgálták aszerint, hogy a válaszadók a magas jövedelmű (HIE), a felső közepes jövedelmű (UMIE), vagy az alacsony és közepes jövedelmű (LMIE) országokhoz tartoznak. Összesen 53 témáról kérdezték meg a felmérés résztvevőit, melybe a társadalmi részvételtől kezdve a testmozgásig elég széles spektrumban vizsgálták, mi befolyásolja az egészséget.

Összességében elmondható, a felmérésben résztvevők egészségi állapota csökkent az életkorral, ugyanakkor a gazdasági helyzetük hatással van az egészségi állapotukra. 1960-hoz képest az idősök várható élettartama 30 évvel nőtt. Az is kiderült, hogy azokban az országokban, ahol magasabb az időskorban várható magasabb élettartam, nem jelent egyben jobb egészségi állapotot is. Eredményük megerősítette, hogy **az egészség többet jelent, mint a betegségek hiánya vagy megléte**.

A kutatás szerint a magas jövedelemmel rendelkező idősebbek aktívak, de kevésbé elkötelezettek, mint társaik. Meglepő eredmény, hogy **a jobb anyagi helyzetben élőknek kevesebb, mint 60 százaléka számolt be valamilyen társadalmi részvételtől**.

Az önkéntesség és a foglalkoztatottság terén mutatkozott eltérés. **Az általános egészségi állapota azoknak jobb, akik valamilyen – akár önkéntes – munkát végeznek, illetve valamilyen közösség aktív tagjai**. Az elemzés megerősíti, hogy azok az idősebb emberek, akik részt vesznek közösségi munkában, vagy tovább tanulnak, jobb egészségügyi mutatókkal rendelkeznek, mint akik nem folytatnak ilyen tevékenységeket.

Az idősebbek jelentős része szeretne dolgozni, azonban a megfelelő lehetőség, illetve az álláskeresés nehézsége gondot jelent számukra. Ezzel kapcsolatban megvizsgálták, hogy a technológia segíthet-e nekik ebben. Arra az eredményre jutottak, hogy az 55 és 64 év közöttiek igen magas arányban használnak okostelefont, ez majd csak 80 év felettiek körében mutat csökkenést. A válaszadók szerint **a technológia használatának két akadály** van, egyrészt

nincs megfelelő tudásuk hozzá, másrészt **anyagilag nem engedhetik meg** maguknak ezek megvételét és használatát. Ugyanakkor fény derül arra is, hogy ezekre a jelzett gondokra az alacsonyabb költségek és az oktatás nyújtotta lehetőségek jelenthetnek megoldást.

A felmérés igazolja azt is, hogy **a legtöbb idős ember otthonában szeretne maradni**, ameddig lehetséges. Az egyedül élőknél ezt veszélyeztetheti, hogy szükség esetén nem kapnak időben orvosi segítséget, illetve valamilyen életveszélyes helyzetbe kerülnek háztartási problémák miatt.

A tanulmány szerint a jó öregedés nemcsak lehetséges, hanem elérhető is az idősebb emberek számára, de ehhez arra van szükség, hogy ne csak az életkor növekedjen, hanem a minőségi, egészséges életet is biztosítani tudják számukra.